

omtanke

NUMMER 4

by CARE

VINTER 2021

DEN OVERSETE KLIMALØSNING: LIGESTILLING

Kære læser,

Har du været glad for at læse i Omtanke i år?

Uanset om du har eller ej, så hører vi rigtig gerne, hvad du mener om bladet.

Vi er nemlig netop nu ved at foretage en lille læserundersøgelse for at blive klogere på, hvordan vi bedst får de gode historier om det vigtige arbejde, du støtter, ud til dig. Vi vil derfor sætte stor pris på både ris, ros og tanker, du måtte have lyst til at dele. Og så ellers rigtig god fornøjelse med årets sidste magasin!

Fortæl os, hvad du mener om Omtanke på care.dk/mening.

Anne Liv Eberlein, redaktør, CARE Danmark

Highlights

6

Derfor er bedre ligestilling også godt for klimaet

18

Planeten og vi selv er syge af den samme stress, mener Laura Storm

26

Grøn gaveindpakning og stjernespækket filmtip til julen

Kvinder bidrager med unikke løsninger i klimakampen

Hvert år efterlader tørker, oversvømmelser og orkaner millioner af mennesker med intet andet valg end at flygte fra deres hjem. 80 procent af dem er piger og kvinder. Eller, sagt på en anden måde, hver gang 10 mennesker må flygte fra en klimakatastrofe, er 8 af dem piger og kvinder.

Når sulten sætter ind, er piger og kvinder de sidste til at spise, men de første til at måtte enten forlade skolen eller blive giftet væk i en meget ung alder. De står bogstaveligt talt bagerst i køen til nødhjælp og andre ydelser, men er de første, der rammes af den kønsbaserede vold og overgreb, som følger med i krisens kølvand.

Derfor sætter vi i dette nummer af Omtanke fokus på de millioner af piger og kvinder verden over, som står forrest i klimakrisens brændpunkter, og som hver dag lever med og rammes hårdest af klimaforandringernes konsekvenser.

Piger og kvinder skal i fokus. Men ikke som klimakrisens ofre, men tværtimod som en helt central del af løsningen. For hvem er mere oplagt til at bidrage med løsninger end de, der er hårdest ramt af problemet?

Piger og kvinder kender bedre end nogen andre de daglige udfordringer, som klimakrisen skaber for dem. Og derfor har de et helt unikt perspektiv på og konkrete og effektive forslag til, hvad der kan skabe positive forandringer. Desværre kæmper piger og kvinder verden over ikke kun mod klimaet, men ofte også mod samfund og normer, der udelukker dem fra at få indflydelse og medbestemmelse.

Derfor er det et afgørende fokus for os i vores arbejde at styrke kvinders rettigheder og sikre, at de så at sige sidder med ved bordet. Det gavner nemlig ikke kun kampen for lige rettigheder for alle, men også kampen mod klimakrisen.

Tak fordi du er med til at skabe forandring for alle, både piger, drenge, kvinder og mænd. Rigtig god læselyst. ●

Rasmus Stuhr Jakobsen, direktør, CARE Danmark

Nyt fra CARE

Klimafrontens familier i Laos får hjælp

I den nordligste del af Laos lever store dele af befolkningen for under 4 kroner om dagen. Klimaforandringerne har gjort det svært for småbønderne at leve af deres landbrug, som slår fejl, når vejret skifter hurtigt og uden varsel. I den fattigste provins Phongsaly er over halvdelen af børnene derfor kronisk underernærede. CARE Danmark opretter nu landbrugsskoler, der skal støtte bønderne med nye metoder, teknikker og afgrøder. Skolerne vil også sikre, at bønderne via apps med piktogrammer får adgang til vejrudsigter, og der bliver oprettet kurser i madlavning og ernæring. Projektet modtager støtte fra Danmarks Indsamling.

© Peter Bruun

© CARE Niger

INNOVATION

Biogas-generator forvandle gylle til guld og grønne skove

I Dakoussa i Niger er CARE i gang med at starte et nyt projekt op, der skal hjælpe lokale familier med at forvandle affald til både mad, penge og et sundere miljø. Ved hjælp af en særlig generator bliver mæg fra husdyr omdannet til biogas, der kan bruges som brændsel i husholdningen i stedet for trækul. Det sparer ikke bare familierne penge, men hjælper også med at bevare de lokale skove. Restaffaldet fra generatoren kan laves om til kompost. Den kan familierne enten sælge til andre bønder for en ekstra indtægt, eller bruge til at starte en egen permakulturhave, så de kan dyrke mere mad.

KLIMA

Fælles kamp for klimaretfærdighed til COP26

Til klimatopmødet COP26 i Glasgow i november var CARE naturligvis med. Vores udsendte klimaeksperter kæmpede sammen med aktivister fra hele verden for at holde særligt de rige lande op på deres løfter om at mindske deres udledninger og støtte verdens fattigste lande i at håndtere klimakrisen. Selvom de rigeste lande står for langt den største udledning af drivhusgasser, bliver fattige udviklingslande ramt hårdest af konsekvenserne i form af naturkatastrofer og ekstremt vejr. Trods en intensiv indsats blev den endelige aftale desværre ikke så stærk som håbet, så kampen forsætter i 2022.

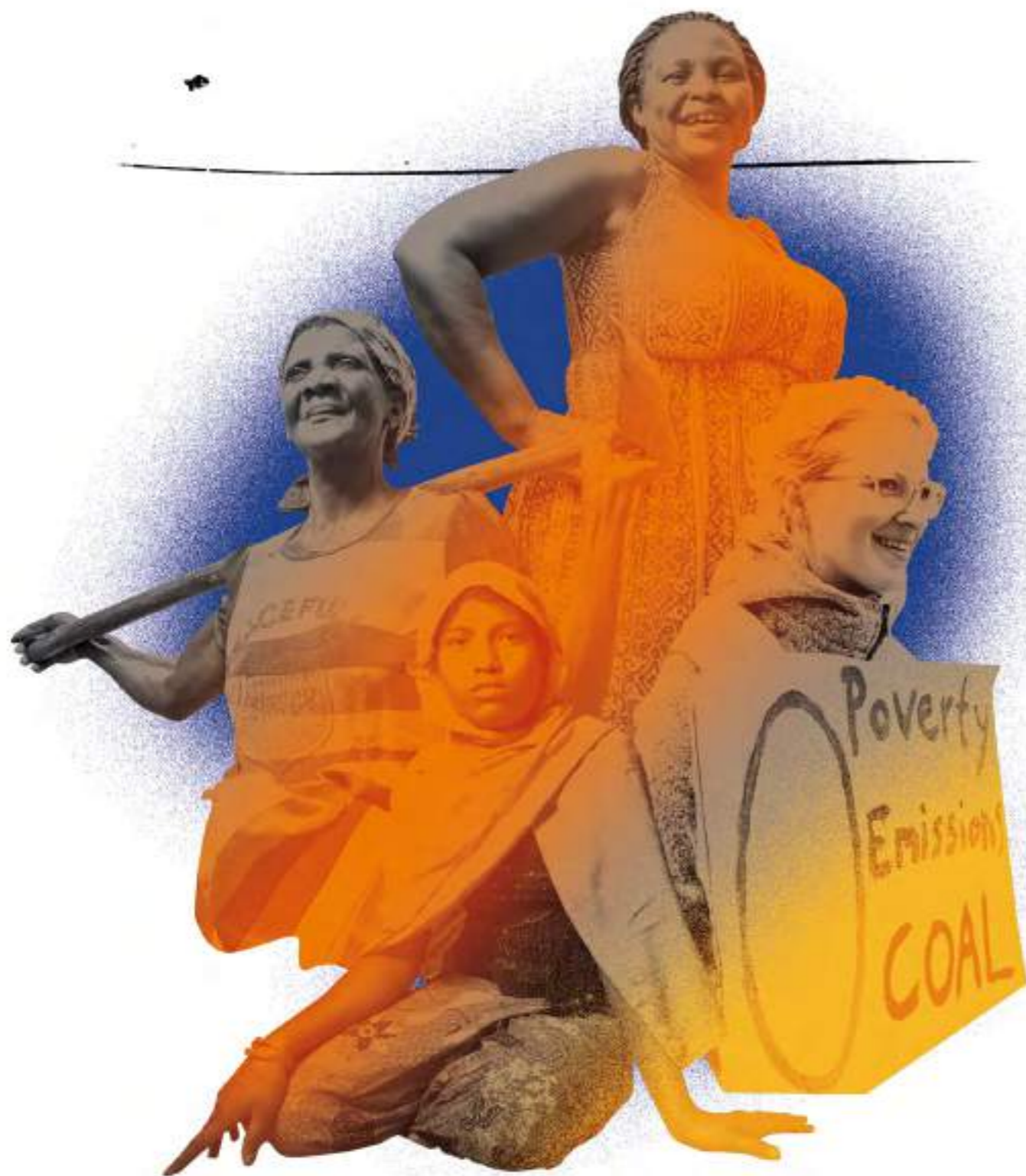
© BlueTown

PROJEKT

Digital adgang til livsvigtig viden for Ghanas bønder

Viden er magt, siges det, og for bønder i Ghana kan den rette viden være ren overlevelse. Særligt viden om vejrforhold og nye måder at dyrke jorden i et ændret klima kan gøre forskellen på et år med eller uden sult. Men netop den viden kan være svær at få adgang til i de afsides landsbyer. Det prøver CARE sammen med virksomhederne Bluetown og Uniti at lave om på i projektet WeGrow. Bønderne får både WIFI og genbrugs-mobiler med en app, der giver adgang til værdifuld lokal information – og dermed de bedste forudsætninger for en god høst.

Den oversete klimaløsning: Ligestilling

Af Anne Liv Eberlein – Illustrationer af Ángel Herrera

Hvad har køn og ligestilling med klimakampen at gøre?
En hel masse, lyder det fra eksperter i bæredygtig udvikling.
Kvinder og piger er nemlig ikke bare mere udsatte end mænd, når klimakatastrofer rammer. De udgør også et stort, uforløst potentiale for at skabe positiv forandring.

"Nous Sommes la Solution"- vi er løsningen. Sådan lyder navnet på den voksende bevægelse af over 500 afrikanske kvindeorganisationer, som Mariama Sonko står i spidsen for. Deres mål: At fremme bæredygtigt og naturnært landbrug i Afrika. Og at gøre det ved at få flere kvinder på banen.

"Kvinder er uvurderlige aktører i udviklingen af landlige områder," siger den 52-årige Mariama Sonko til The Guardian. "Vi vil gerne værdsætte det utrættelige arbejde, der gøres af kvinder, som bekymrer sig om miljøet og deres familiers sundhed."

Alene i Mariama Sonkos hjemland Senegal tæller disse kvinder allerede mere end 10.000. Men også i Ghana, Burkina Faso, Gambia, Guinea-Bissau, Guinea og Mali slutter kvinder sig til netværket. Sammen arbejder de på at ændre deres lokalsamfunds tilgang til at dyrke jorden og til kvinders rolle i at beskytte miljøet.

De mest bæredygtige former for landbrug har nemlig ofte rod i traditionelle dyrkningsmetoder, og typisk er afrikanske kvinder dem, der kender og bruger disse metoder mest, mener Mariama Sonko: "Det er den oprindelige, lokale viden og praksis, der altid har understøttet fødevareresikkerheden, og denne viden forvalter kvinderne."

Mariama Sonko og de andre kvinder i "Nous Sommes la Solution" er med deres mission en del af en stor tendens, der i de seneste år har bredt sig ikke bare i Vestafrikas landsbyer, men også på de internationale klimaforhandlingers bonede gulve og bag investeringsfirmaernes stål- og glasfacader. Kort fortalt går den ud på en simpel erkendelse: Ligestilling og klimakamp hænger sammen.

Kriser og ulighed forstærker hinanden

At de gør det, er der mange gode forklaringer på, lyder det fra Dorte Tietze, der er Senior Programme Manager i CARE Danmark. I bund og grund handler det om den velkendte sandhed, at kriser og ulighed har det med at forstærke hinanden. Og i mange samfund er manglende ligestilling mellem kønnene en af de mest indgroede former for ulighed.

"Helt grundlæggende er det sådan, at klimakrisen ikke rammer alle befolkningsgrupper ens. Kvinder og piger bliver i højere grad end mænd påvirket af klimaforandringer og naturkatastrofer, særligt i udviklingslande," siger hun og fortsætter:

"Generelt betyder traditionelle kønsroller i nogle af verdens fattigste lande, at mændene for eksempel spiser først, og kvinderne og pigerne får det, der er tilbage. Det er derfor dem, der sulter først eller bliver hjemme fra skolen, når maden og pengene ikke rækker. Det bliver også vigtigere for familien at få pigebørnene gift tidligt under en krise, så der er færre munde at mætte." Ifølge IUCN har vejrrelaterede katastrofer ført til, at op til 12 millioner flere mindreårige piger blev gift.

14 timers ulønnet arbejde

Derudover følger der en række helt lavpraktiske udfordringer med klimaforandringerne, som piger og kvinder mærker i særlig grad. "Kvinder og piger er ofte ansvarlige for at tage sig af de huslige pligter, som for eksempel at hente brænde og vand. Når brønde og vandhuller tørrer ud, skal de gå længere og længere," forklarer Dorte Tietze.

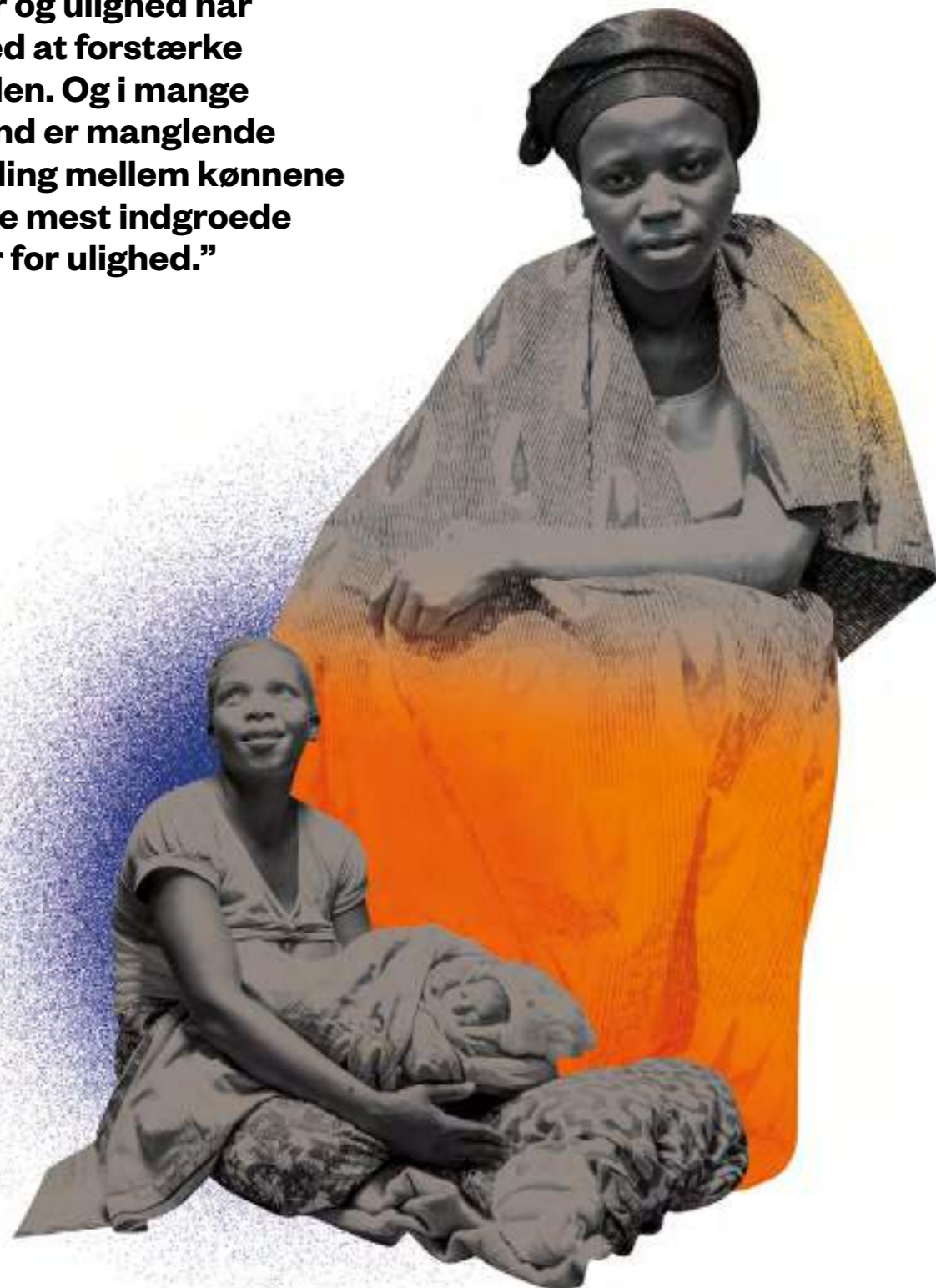
En længere gåtur lyder måske ikke som et stort problem, men ofte er der tale om mange ekstra timers vandring. Ifølge Oxfam bruger kvinder i landområder op til 14 timer om dagen på ulønnet arbejde i hjemmet, hvor en stor del af tiden går med turen efter brænde og vand.

"Det er tid, som de ikke kan bruge på andet – som for eksempel at drive virksomhed, gå i skole eller tage en uddannelse. Og samtidigt betyder den lange gåtur ofte en markant risiko for at blive udsat for voldtægt eller overgreb. Det er et kæmpe problem i mange sårbare regioner," fortæller Dorte Tietze.

“Når vi inkluderer kvinder i klimaløsninger, kan vi se forbedret økonomisk vækst og resultaterne bliver mere bæredygtige.”

“Kriser og ulighed har det med at forstærke hinanden. Og i mange samfund er manglende ligestilling mellem kønnene en af de mest indgroede former for ulighed.”

Kvinder er særligt udsatte

Bliver en landsby ramt af pludselige katastrofer som storme eller oversvømmelser, er kvinder og piger også særligt udsatte, fortsætter hun. Ofte af den simple årsag, at de er ansvarlige for familiens små børn og ældre, og derfor er længere tid om at komme i sikkerhed. Eller at de i modsætning til mændene aldrig har lært at svømme. Da den ødelæggende tsunami i 2004 lagde store dele af Sydøstasien i ruiner, var 77 procent af de over 170.000 omkomne kvinder.

Endelig er der stor forskel på, hvordan mænd og kvinder dyrker jorden i de landlige områder, som størstedelen af verdens fattigste lever i - en af de pointer, som også Mariama Sonko og hendes kvindenetværk er inde på. Mens mændene ejer de bedste og største stykker jord, og bruger dem til at dyrke intensivt landbrug i større eller endda industriel skala med henblik på at skabe profit, dyrker kvinderne typisk små familielandbrug, som de bruger til at forsyre sig selv og deres nærmeste med mad. De har derfor ikke lige så gode muligheder som mændene for at tjene penge og spare op, så de heller ikke har et økonomisk sikkerhedsnet at falde tilbage på i en krisesituation.

Det er en af forklaringerne på, at kvinder ifølge organisationen IDMC udgør hele 80 procent af de mange millioner mennesker, der hvert år må forlade deres hjem på grund af klima- og naturkatastrofer.

Et andet perspektiv

Der er altså masser af årsager til, at klimakrisen er et særligt stort problem for kvinder og piger. Men betyder det nødvendigvis, at de også er den del af løsningen, som Mariama Sokos kvindebevægelse hævder? Det er der faktisk en hel del, der tyder på, lyder det fra adskillige forskere og eksperter på området.

”En voksende mængde forskning viser vigtigheden af at styrke kvinders rettigheder i klimatiltag,” siger for eksempel Maria Andrijevic, der er klimaforsker ved Humboldt Universitetet i Berlin. Og lignende konklusioner er man nået til i FN: ”Når vi inkluderer

kvinder i klimaløsninger, kan vi se forbedret økonomisk vækst og resultaterne bliver mere bæredygtige,” konstaterer FNs Klimasekretær Patricia Espinosa, mens formanden for det seneste klimatopmøde COP26, Alok Sharma, udtalte: ”Vi ved fra vores indsatser for at takle klimaforandringerne, at de er mere effektive, når vi har kvinder og piger med i centrum for disse indsatser.”

Hvordan det lige hænger sammen, har Dorte Tietze også nogle bud på. Effekten skal nemlig ses i direkte forlængelse af de skæve måder, klimaforandringerne rammer, mener hun. ”Netop fordi kvinder og piger bliver påvirket på de her særlige måder, har de også et særligt potentiale for at løse de problemer, de kan se og opleve,” fastslår hun.

”I kraft af deres position i samfundet får de simpelthen et anderledes blik for konsekvenserne ved klimakrisen, og dermed også nogle andre prioriteter. Derfor kan vi se, at de beslutninger, der bliver taget, når også kvinderne får en plads ved bordet, er nogle andre end dem, der bliver taget, når kun mændene har en stemme. Lidt groft sagt ser vi typisk, at mændene har et økonomisk fokus og ønsker ting som flere veje og mere vækst, mens ting som uddannelse, sundhed og adgang til naturressourcer bliver prioriteret højere af kvinderne.”

Denne effekt ser man i øvrigt ikke kun i forbindelse med større inklusion af kvinder, men med alle former for inklusion, pointerer Dorte Tietze: ”Alle har blinde vinkler. Så jo mere man inkluderer forskellige grupper med forskellige perspektiver i beslutningsprocesser, jo bedre bliver resultaterne også typisk og jo mere kommer de hele samfundet til gode. Det er en veldokumenteret effekt også i bestyrelser og ledelseslag i vores del af verden.”

“Den fritid, som mænd har, bør kvinder også have til at kunne gøre ting.”

En plads ved bordet

I det hele taget virker det indlysende, at flere hoveder og hænder også skaber flere gode løsninger. Så når halvdelen af et lands befolkning ikke har mulighed for at bidrage til klimakampen, går man slet og ret glip af et enormt uforløst potentiale.

Som tingene ser ud nu, er kvinder dog underrepræsenterede i alle lag af beslutningsprocesser, der har noget med klimatilpasning og klimaløsninger at gøre. Og det gælder lige fra den lokale senegalesiske landsby til international klimapolitik og topledelsen i verdens største virksomheder.

”I udviklingslande med meget patriarkalske normer og kønsroller ser vi, at kvinder ofte er helt fraværende i lokale råd og regeringer. Det er ilde set, at kvinder blander sig i politik og en kvinde, der taler meget eller har holdninger, bliver opfattet som et problem,” konstaterer Dorte Tietze.

De kulturelle normer er derfor ofte også den største udfordring for klimaprojekter, der har fokus på ligestilling og piger og kvinders rettigheder, oplever hun. ”Ofte er det nødvendigt at tale med kvinderne og mændene hver for sig, for at kvinderne overhovedet siger noget.”

Den kulturelle modstand kan Mariama Sonko fra NSS skrive under på. Hun mindes en hændelse for en række år siden, hvor en lokal jordejer havde givet en gruppe kvinder lov til at dyrke frugttræer og andre afgrøder på et stykke af hans grund til gengæld for at de måtte få noget af udbyttet til deres familier. Men da frugterne var ved at være modne, forbød han kvinderne at komme mere. ”Han jog de folk væk, der havde lavet alt arbejdet!” udbryder Mariama forarget.

Hun forsøgte at overtale jordejeren til at ændre mening, men i stedet kontaktede han hendes familie og bad dem presse hende til at lade sagen falde. Da hun nægtede, blev hun udstødt fra det lokale fælles-

skab. ”I næsten to år lod de mig ikke sige noget til landsbymøder. Det gjorde virkelig ondt,” siger Mariama.

Men også internationalt er markant færre kvinder end mænd med til at tage beslutninger om klimaløsninger. For eksempel er kun cirka 15 procent af de delegerede til FNs klimatopmøder kvinder.

Tingene må ændre sig

Det billede er dog forhåbentligt ved at ændre sig, mener Dorte Tietze. ”Jeg oplever klart et øget fokus på ligestilling i klimakampen. Både i civilsamfundet, hvor der for eksempel opstår en masse nye kvindeorganisationer og -bevægelser i Afrika lige nu, og store hjælpeorganisationer skriver klima og ligestilling ind i deres strategier. Og på det politiske plan, for FNs Verdensmål og Parisaftalen indeholder målsætninger om ligestilling og kvinders rettigheder bliver diskuteret på klimatopmøderne.”

Mariama Sonko lod sig i hvert fald ikke stoppe af modstanden, og hendes indflydelse er vokset lige siden. I dag hjælper hun lokale organisationer med at skabe landbrugsprojekter, der øger kvinders indtægt. Og hun lobbyer sammen med sit kvindenetværk for at Senegals regering indfører lovgivning, der bakker bedre op om små lokale og økologiske familielandbrug.

Men også derhjemme er hun på en mission: ”Da jeg var lille, så jeg min mor stå op klokken fem om morgenen og gå i seng klokken elleve om natten. Kvinderne lavede så meget husarbejde. Da jeg selv blev mor, lavede jeg om på det. Min mand havde allerede sønner, da vi blev gift og jeg lærte også dem, hvordan man laver husarbejde. Nu gør de det sammen med pigerne,” fortæller hun og slutter: ”Tingene må ændre sig, for den fritid, som mænd har, bør kvinder også have til at kunne gøre ting. For hvad en mand kan gøre, kan en kvinde også gøre.” ●

Det spirer i ørkenen.

I de tørre Sahel-lande i Vestafrika viser et nytænkende haveprojekt, at god innovation ikke behøver at involvere smarte apps eller dyr teknologi. Nogle gange består den smarteste løsning af en sæk, nogle mursten og en håndfuld frø.

Hvordan dyrker man mad, når man hverken ejer jord eller har regelmæssig adgang til vand? Det er et af de grundlæggende problemer, som store dele af befolkningen i Niger, Mali og Burkina Faso kæmper med. Det gælder særligt de såkaldte pastoralister, Sahel-områdets nomadefolk. Traditionelt lever de som hyrder med flokke af geder, kvæg og andre husdyr som deres vigtigste livsgrundlag.

”Nomadernes største udfordring er, at de flytter sig,” forklarer Anne Højmark, Senior Programme Manager i CARE. ”De ejer ikke jord, men opholder sig i et område i en periode på måske et år eller to, hvorefter de tager videre til et nyt sted. Det gør det svært at dyrke afgrøder for at få nok mad på bordet.”

Klimaforandringer og stor befolkningsvækst i området har i de seneste år påvirket livsvilkårene så meget, at både nomaderne og den øvrige befolkning ofte må kæmpe for ikke at sulte. Vandhullerne på de gamle nomaderuter tørrer ud, regnen kommer ikke som den plejer, og både fastboende bønder og nomader kæmper i stigende grad om de samme græsgange, der bliver mere og mere udpint.

	HVOR Niger
	PROJEKTNAVN Mobile køkkenhaver
	HVOR MANGE HJÆLPER PROJEKTET 887 husstande
	HVORDAN Træning og materiale til køkkenhaver

“Hvis nogen havde fortalt mig for et par uger siden, at vi kunne dyrke grøntsager her, havde jeg ikke troet dem.” Alimata Abdo, Sofokel, Niger

Planter i en spand

Derfor har CARE i de sidste par år samarbejdet med nomadiske lokalsamfund i Niger, Mali og Burkina Faso om et projekt, der skal afhjælpe problemerne med en overraskende simpel løsning: Køkkenhaver. Eller, som Anne Højmark udtrykker det: ”Planter i en avanceret spand.”

Helt konkret kan køkkenhaverne bestå af en vifte af forskellige materialer – fra store vanddunke, der er skåret op på langs og fyldt med jord, til små højbede af simple mursten omkring en sort plastiksæk med jord, tilsat et rør til vanding. Fælles for dem er, at de befinder sig oven på jorden og at de har en bund, der holder på det sparsomme vand, så det ikke bare forsvinder ned i den tørre ørkenjord.

”Haverne er nemme at rive ned og bygge op igen, når nomaderne tager videre til et nyt sted – der går et par uger, så har de nye grøntsager. Plastiksækkene kan de tage med og genbruge. Man behøver hverken at eje eller bearbejde jord. Og man sikrer optimale betingelser for planterne, selv når der ikke falder regelmæssig regn,” fortæller Anne Højmark.

I køkkenhaverne kan nomadefamilierne året rundt dyrke grøntsager som kål, tomater, okra og moringa – en næringsrig, grøn plante, der klarer sig godt i tørke. Dermed får de både en ekstra kilde til mad og en ny indtægt, hvor de kan sælge overskydende grøntsager på markedet og købe andre fornødenheder for pengene.

Nemt og billigt

Løsningen lyder måske næsten for simpel til at kunne skabe den store forandring. Men netop fordi den er så simpel, virker den så godt, forklarer Anne Højmark:

”Haverne er et eksempel på det, man i fagsprog kalder low tech innovation. Det er løsninger, der angriber problemet på en ny måde, men som samtidigt er helt enkle og lavpraktiske. Nogle gange viser disse løsninger sig at være de mest effektive. Både fordi de er billige og nemme at producere, og derfor hurtigt kan bredes ud til mange mennesker. Men også fordi de typisk er nemme at bruge, så der er gode chancer for, at folk faktisk tager dem til sig.”

Dét er netop, hvad der er sket med køkkenhaverne i Sahel. Målet var, at få bygget haver til omkring 700 familier i grænselandet mellem Mali, Niger og Burkina Faso. Men lokalsamfundene har taget ideen til sig i en sådan grad, at der allerede er bygget 887 haver i området – knap 25 procent flere end planlagt.

En ny madkultur

Hadma Amadou er en af de lokale kvinder, der har prøvet haverne og er blevet overbevist. ”Til at starte med var vi ikke vant til at spise den slags mad (grøntsager, red.), men siden har vi lært at dyrke og spise disse afgrøder. Lige for tiden har jeg både moringa-blade, tørret kål og salat, og min familie er virkelig blomstret op. Vores naboer får endda spist takket være min have,” fortæller hun begejstret.

Ifølge Anne Højmark er Hadma Amadous fortælling ikke usædvanlig: ”En af de største udfordringer for folk har faktisk været at vænne sig til at spise flere slags grøntsager. Det er slet ikke almindeligt i regionen. På den måde hjælper projektet også med at sikre en mere varieret og næringsrig kost.”

Ud over selve materialerne og frø til at starte haverne op, modtager familierne også træning i hvordan man bygger haverne, hvordan man dyrker grøntsagerne, og hvordan man får mest muligt ud af det vand, der er tilgængeligt.

Dermed kan projektet på sigt blive helt selvkvørende. ”Hvis familierne selv får lagt såsæd til side, og gemmer lidt af deres nye indtjening til små, løbende investeringer som lidt gødning eller en ny plastiksæk en gang imellem, så kan de blive selvforsynende med grøntsager uden brug for mere input udefra,” siger Anne Højmark.

Haver i flygtningelejre

Erfaringerne med køkkenhaveprojektet har været så gode, at løsningen nu skal bredes ud til et endnu større område – og til endnu flere befolkningsgrupper, lyder det fra Anne Højmark:

”Denne type køkkenhaver passer i princippet til alle situationer, hvor folk har begrænset med jord og vand. For eksempel har vi gjort nogle forsøg, der viser, at den fungerer rigtig godt i flygtningelejre. Det samme gælder mennesker, der lever i udkanten af de større byer, hvor der ofte er slumområder og stor fattigdom.”

Derfor går projektet nu ind i en ny fase, hvor målet er, at endnu flere typer familier får glæde af at kunne dyrke deres egne, friske grøntsager – uanset, hvor de er. ●

**FÅ FLERE HAVER OG
LANDBRUG TIL AT SPIRE**

**SMS CARE
til 1414 og støt
med 100 kr.**

Kollapset i vores indre og ydre økosystemer hænger sammen

Af Julie Sogaard – Billede af Katrine Heller

Laura Storm stod i en årrække i front for organisationer, der fik erhvervslivet med på klimavognen. Men en voldsom hjernerystelse fik hende til at indse, at vi kun kan løse klimakrisen, hvis vi stopper med at udpine både vores indre og ydre økosystemer og forstår, at det hele er forbundet.

Som barn af 80'erne samlede hun ind til regnskoven og lærte om syreregn og huller i ozonlaget, og efter gymnasiet rejste hun til Amazonas for at genplante regnskov og bekæmpe krybskytter. Men det var først i 2005, at Laura Storm for alvor kastede sig over klimaproblemstillingen.

I den forbindelse blev hun meget optaget af processen omkring FN's klimatopmøder, hvor COP26 i Glasgow netop er overstået. "Jeg sidder i et møde med den berømte palæontolog Tim Flannery, Mandag Morgens stifter, Erik Rasmussen, og Connie Hedegaard den dag i foråret 2007, hvor Danmark får at vide, at vi skal være vært til COP15 i 2009," fortæller Laura Storm.

Skaber en grøn erhvervslobby

De øvrige mødedeltagere spørger derfor Connie Hedegaard, hvad hun som ansvarlig minister har brug for, hvis COP15 skal blive en succes. "Hun havde brug for en stærk, grøn erhvervslobby, der kræver en global klimaafale," siger Laura Storm.

Det blev startskuddet til Copenhagen Climate Council, hvor Laura Storm blev projektchef. Her deltog kendte erhvervsfolk som britiske Richard Branson og direktører fra store, internationale energiselskaber samt topcheferne for Grundfos, Danfoss, Novo Nordisk og det daværende DONG Energy.

Copenhagen Climate Council mundede ud i en erhvervspendant til COP15 et halvt år før det egentlige klimatopmøde.

Vil fastholde momentum trods fiasko

Fiaskoen under COP15 i København, hvor verdens ledere ikke kunne blive enige om en ambitiøs klimaafale, fik Laura Storm ligesom mange andre til at miste modet for en stund.

"Jeg tog et par uger, hvor jeg lå og kiggede op i loftet i lettere paralyseret tilstand, men genoptog så mit speciale, som jeg ikke havde fået skrevet færdigt, da alle mine vågne timer var brugt på mit arbejde," siger Laura Storm.

Hendes speciale handlede netop om, hvilke strategier man skal have på plads, hvis virksomheder skal lykkes med en såkaldt low-carbon economy.

Her reflekterede hun også meget over, hvad der gik galt op til COP15. "Mit fokus var på det sprog, vi brugte til at engagere folk i den vigtigste dagsorden i verden. Og det var et meget distanceret sprog, elitært og med fokus på skræmmescenarier og forbudsretorik," siger Laura Storm.

“Vi er nødt til at lære af naturens visdom i måden at være som mennesker og ledere, og som vi indretter vores samfund på.”

Guide to Sustainia

Men Laura Storm ønskede at fastholde det momentum, der trods alt var skabt op til COP15. Hun ville skabe noget, der i stedet engagerer, involverer og inspirerer.

Laura Storm flyttede derfor til San Francisco for at opbygge et netværk blandt kommunikationseksperter, der samtidig vidste noget om klima.

"Så i 2010 skrev jeg Guide to Sustainia, som var en vision for, hvor vi kunne være om 10 år – det vil sige i 2020 – med de teknologier og løsninger, vi allerede har i dag," siger Laura Storm.

Da guiden var publiceret, var interessen så stor, at den førte til stiftelsen af organisationen Sustainia, som Laura Storm stod i spidsen for de første fem år.

“Mit fokus var på det sprog, vi brugte til at engagere folk i den vigtigste dagsorden i verden. Og det var et meget distanceret sprog, elitært og med fokus på skræmmescenarier og forbudsretorik.”

Farver, kendisser og awardshows

Sustainia skulle i kommunikation og grafik være et mere dragende, farverigt og levende univers, end klassiske, grønne NGO'er, der efter Laura Storms mening kunne have et meget tungt udtryk.

Igen allierede hun sig med kendte folk. Dels med nogle, som allerede var kendte inden for det grønne område og dels med kendte, man ikke normalt forbandt med den grønne dagsorden – herunder sangeren Pharrell Williams samt skuespiller og tidl. guvernør Arnold Schwarzenegger. “De kunne nå ud til en hel anden målgruppe, så vi ikke kun prædikede til de allerede omvendte,” siger Laura Storm.

Med Sustainia forsøgte Laura at gøre den grønne omstilling til en fest, hvor de endda i et par år i træk havde et award show på Det Kongelige Teater for at hylde forandringsagenter og konkrete løsninger.

Festen sluttede brat

Men festen sluttede brat for Laura, da hun i 2015 fik en voldsom hjernerystelse. “Her var jeg under radaren i et par år. Jeg kunne hverken læse, skrive eller lytte til bøger og musik. Jeg kunne bare være til i stilhed,” siger Laura Storm.

Den bratte omstilling fra at være meget aktiv, produktiv og helt i front til at kunne næsten ingenting gav Laura Storm nye erkendelser. “I den periode søgte jeg meget ud i naturen og fik legemliggjort stilhed og tålmodighed og en helt andet måde at være til på,” fortæller Laura Storm og fortsætter:

“Jeg var på ingen måde et spirituelt menneske, da jeg slog hovedet, men jeg havde nogle vilde oplevelser i naturen og fik følelsen af, at vi også inden for klimafeltet havde misset pointen.”

Naturens visdom

Da Laura Storm atter kunne læse og lytte, dykkede hun ned i viden om naturens intelligens og biologi og prøvede at forstå, hvordan økosystemer i naturen fungerede og sikrede udvikling og genoprettelse af balancer. Her nåede hun en ny erkendelse.

“Jeg var på ingen måde et spirituelt menneske, da jeg slog hovedet, men jeg havde nogle vilde oplevelser i naturen og fik følelsen af, at vi også inden for klimafeltet havde misset pointen.”

“Vi er nødt til at lære af naturens visdom i måden at være som mennesker og ledere, og som vi indretter vores samfund på,” siger Laura Storm.

Siden 2015 har Laura Storm specialiseret sig i netop det. I 2018 stiftede hun et fællesskab af professionelle kaldet Regenerators og skrev bogen Regenerative Leadership, der tager udgangspunkt i det, hun kalder naturens visdom.

“Hvordan skaber vi organisationer, byer og samfund, som er designet i overensstemmelse med denne visdom med fokus på at skabe kontinuerlige betingelser for, at mere liv kan trives,” uddyber Laura Storm.

Opgør med den mekaniske tankegang

Denne tilgang går ifølge Laura Storm væk fra den traditionelle, mekanistiske og industrielle tankegang, hvor vi skal optimere og effektivisere samt udnytte og dominere natur- og menneskelige ressourcer.

Og den tankegang præger ifølge Laura Storm også klimadagsordenen.

“Hele klimadagsorden er efter min mening for endimensionel og for silofokuseret. Det handler om at træde et skridt tilbage og se tingene som et større, forbundet hele,” siger hun.

Stressede økosystemer

“Den stress, vi ser i vores indre økosystemer, er jo en kollektiv, syg stress. Vi har aldrig før været så stressede, udpinte og selvmordsramte som vi er i dag,” siger Laura Storm og henviser til et stort stress-studie foretaget af Gallup, mens hun tegner en opadgående kurve i luften.

“Og det er jo den samme kurve, som klimaverden refererer til – den store acceleration – hvor CO₂, befolkningstilvækst og pesticidforbrug har samme opadgående kurve,” siger hun.

Verden har tunnelsyn

Ifølge Laura Storm bruger 98 procent af topledere i USA størstedelen af deres tid i det, man kalder high beta. Der er det stadie, der gør, at når vi oplever en trussel, går al energi op til vores hjerner. Vi får tunnelsyn og kan løse problemer som ingen anden dyreart.

“Problemet er, at vi i den tilstand ikke er i stand til at tænke i helheder og forbundne systemer. Vi har fysiologisk heller ikke adgang til empati og omsorg,” siger Laura Storm.

Hun mener derfor, at når de fleste topledere bruger størstedelen af deres dag i det gear, så har det en ret stor betydning for vores samfund.

“Det rykker ikke en skid”

“Så kollapset i vores indre og de ydre økosystemer hænger sammen. Jeg har en stor frustration omkring vores manglende evne til at se, at det er en forbundet krise,” siger Laura Storm.

Det betyder også ifølge Laura Storm, at selvom vi i år er nået helt til COP26 har vi ikke for alvor rykket os. Hun var selv involveret i fire COP'er fra COP13 til COP16 og gav derefter op.

“Det er den samme retorik, det er stort set de samme mennesker, det er de samme plakater med ‘We have to act now’. Jeg bliver så træt. Fordi det rykker ikke en skid,” sukker Laura Storm.

Tager topledere ud i naturen

Derfor er Laura Storm optaget af at gøre tingene på en helt anden måde. “Jeg tager ledere med ud i naturen og får dem ned i gear og forbundet med sig selv,” siger hun.

For det er først, når de ikke længere er i ‘høj beta’ tilstanden, at lederne kan begynde at snakke om, hvordan de redesigner deres organisation, hvordan de skaber en kultur, hvor de kontinuerligt skaber betingelser for trivsel og liv og hvordan de ser organisationen som en del af et større, forbundet hele, mener Laura Storm.

© Paula Ferreira

“Et hele, som er afhængigt af den måde, de bruger deres indre, menneskelige ressourcer og deres brug af ydre naturressourcer hele tiden foregår på en måde, hvor de efterlader økosystemer bedre, end de fandt dem,” siger Laura Storm og fortsætter: “Og det er definitionen på regenerative virksomheder og ledere.”

Økosystemets facilitatorer

Regenerative erhvervsledere ser ifølge Laura Storm deres organisation som et levende økosystem, hvor de er økosystemets facilitatorer. “Så deres fornemmeste opgave er at se, hvor der er stagneret energi, hvor er der uudnyttet potentiale og hvordan de kan massere liv og næring ind i det levende økosystem, som organisationen jo i virkeligheden er,” siger hun.

Regenerators, som Laura Storm var med til at stifte, er som organisation også skabt som et økosystem frem for et hierarki, hvor hun tidligere ville have sat sig i spidsen og begyndt at ansætte folk.

“Vi arbejder under det samme værdisæt, men er et økosystem af forskellige regenerative practitioners, der arbejder sammen på kryds og tværs afhængigt af de givne projekter,” siger hun.

Arbejder ikke længere solen sort

Hvor Laura Storm tidligere “arbejdede solen sort”, har hun i dag sat tempoet gevaldigt ned for at leve på en måde, hvor hun giver sit indre økosystem de betingelser, det har brug for, for at kunne trives.

”Så jeg med kontakten til min indre visdom i behold kan skabe de forandringer, jeg er kommet her for at skabe, uden at bidrage til mere stress og friktion,” siger hun og fremhæver sin daglige gåtur på Amager Fælled.

“Det er for eksempel vigtigt for mig at integrere energien af alle fire årstider i min arbejdsdag, så jeg skaber betingelser for et arbejdsliv, hvor jeg kan binde mig med det faktum, at jeg er et cyklisk væsen, der bor på en cyklisk planet,” slutter Laura Storm. ●

BLÅ BOG

Laura Storm, født 1980

Kandidat i **Politisk Kommunikation og Lederskab** fra CBS

Rådgiver ledere om **regenerativ omstilling** og regenerativ ledelse

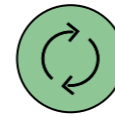
Forfatter til flere bøger om **bæredygtighed**

Har tidligere drevet organisationer som **Copenhagen Climate Council** og **Sustainia**

Stifter af **Regenerators** – et fællesskab af professionelle rådgivere og konsulenter

Bor på **Amager** med sin partner, Ulrik, og deres to børn, Roxie og Karlo

Stof til Omtanke. Her får du tips og anmeldelser om kultur og livsstil, der inspirerer til, hvordan vi alle kan være med til at skabe en grøn og retfærdig verden.

JUL Genbrug din gaveindpakning med smuk japansk teknik

Tilsammen smider vi danskere 800 ton gavepapir ud – hvert år. Det satte Cecilie Henrichsen og Karen Dulong sig for at lave om på og lancerede i 2020 virksomheden **Forget Me Knot**, der sælger genanvendelig gaveindpakning af stofrester. De er inspireret af den japanske "Furoshiki" metode, hvor stoffet bindes i særlige knuder og folder med et smukt resultat. På virksomhedens website kan du se video-guides til teknikken – eller købe nogle pæne gaveposer, hvis det bliver lidt for avanceret.

LITTERATUR Fra flygtning til nobelprisvinder

Hvis det er første gang, du hører navnet **Abdulrazak Gurnah**, er du ikke alene. Mens Gurnah i en alder af 73 år har et langt forfatterskab bag sig, er hans bøger mest ble-

vet læst i Storbritannien. Men det kommer nok til at ændre sig nu, hvor Gurnah som den kun femte afrikansk-fødte forfatter har modtaget årets Nobelpris i litteratur. Gurnah er født på Zanzibar i Tanzania, hvorfra han flygtede til England i 1960'erne. Og netop temaer som fordrivelse og flygtninge går igen i hans noveller og romaner. "Det er en af vor tids store fortællinger," lyder det fra forfatteren selv; "Mennesker, der må genopbygge deres liv langt fra deres oprindelsessted."

FILM Stjernespækket klima-galgenhumor

I de fleste katastrofefilm leder en Bruce Willis-type en heroisk indsats, der redder planeten i sidste øjeblik. Men hvordan ville vi i virkeligheden reagere på en eksistentiel trussel? Det har komedien **Don't Look Up** et lidt andet bud på. Det ualmindeligt stjernespækkede cast tæller blandt andre Leonardo DiCaprio og Jennifer Lawrence i hovedrollerne som to astronomer, der opdager, at en kæmpe stor komet har kurs mod Jorden. Det viser sig dog ikke at være helt let at få nogen til at tage situationen alvorligt. Analogien til klimakrisen ligger lige for,

og at dømme ud fra de begejstrede anmeldelser kan du godt glæde dig, hvis du trænger til lidt god galgenhumor. Se den på Netflix fra den 24. december.

MAD Lækker og bæredygtig aftensmad fra havet

Har du snart fået nok flæskesteg, juleand og sovs? Så er det måske nu, du skal prøve at lave mad med blåmuslinger - en undervurderet madvare, der er både billig, delikat og bæredygtig. Det mener gastronom Mikkel Wejdemann og havbiolog Maren Moltke Lyngsgaard, som harskrevet kogebogen **BLÅ**. Bogen er ikke bare fyldt med opskrifter på muslingeretter, men også med inspirerende viden og fakta. For eksempel at blåmuslingers CO₂-aftryk svarer til blot én procent af aftrykket for oksekød. Vil du samle muslinger selv, bør du i øvrigt altid følge fødevarermyndighedernes råd - find dem på foedevarestyrelsen.dk.

Giv en have i (jule-) gave til en familie

**MOBILEPAY
182963**

Ekstrem tørke har skabt udbredt sult i Vestafrika. Tusindvis af voksne og børn sulter. **Du kan ende sulten!** Giv en mobil køkkenhave til en familie. I den kan familien dyrke grøntsager under tørke ved brug af kun meget lidt vand.

MobilePay din støtte på 182963

